

УДК 339.13.017

АНАЛІЗ ЛОКАЛЬНИХ РИНКІВ ТА ЇХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО КРИЗИСУ В УКРАЇНІ.

Серов О.О.

Розглянуто сутність існування та функціонування локальних ринків як основного фактору розвитку національної економіки. Визначено сутність різноманіття форм та видів існування локальних ринків. Обґрунтовано необхідність реформування існуючого законодавства для покращення національної економіки.

Постановка проблеми. Про проблему ринкових відносин у сфері забезпечення необхідних потреб населення сказано дуже мало. На перші місця в таких потребах можна поставити потреби в їжі, житлі і теплі, одязі, затишку та комфорті [1]. Переважна більшість з цих потреб знаходять своє задоволення на місцевих - локальних ринках. На цих ринках також формуються структури, які виробляють товари та послуги для задоволення потреб місцевого населення. Таким чином виникають локальні ринки, на яких формуються попит і пропозиція на товари (послуги) першої необхідності. До цих ринків можна віднести такі, як ринки продовольчих товарів, послуги громадського харчування, ринки житла та житлових послуг, предмети гардеробу, меблів та ремонту житла, тощо.

Сьогодні більшість локальних ринків України знаходиться в стані монополістичної стагнації. На наших очах згортається приватний бізнес, великі компанії; зупиняють виробництво найважливіші для регіонів підприємства; багато банків через відсутність рефінансування і відтоку грошової маси з банківських рахунків припиняють свою роботу і, в підсумку, визнаються банкрутами. Припинення іноземного інвестування (його обсяг в 2014 р скоротився на 20% [2]) призводить до закриття невеликих заводів, що працюють на експорт. В результаті - підвищення безробіття, зменшення зарплат і інфляція. Як наслідок ми спостерігаємо значне погіршення рівня життя населення.

Одним із способів вирішення цієї актуальної проблеми, на наш погляд, є перегляд і коректування законодавчої бази для недопущення

монополії, а також підтримка всіх рівнів бізнесу, як на державному, так і на місцевому рівнях.

У зв'язку з цим, метою даного дослідження є виявлення основних факторів, які призвели локальні ринки до стану монополістичної стагнації і аналіз можливих рішень щодо підвищення рівня життя населення.

Аналіз існуючого матеріалу. Ринок – це механізм формування та руху відтворювальних процесів, форма зв'язку виробництва і споживання, а також різних видів комерційно-господарської діяльності за допомогою купівлі-продажу товарів, капіталів, робочої сили, технологій, інформації тощо [3].

Ринок має три виміри: об'єктний (товарний), просторовий (географічний) і часовий [1]. Кожен з цих трьох параметрів підлягає визначенню і для їх оцінки використовуються відповідні критерії, а результати такої оцінки в сукупності дадуть загальне початкове уявлення про товарний ринок, як про цілісний об'єкт його подальшого економічного аналізу.

Товарні межі ринку визначаються шляхом визначення товарів (груп товарів), навколо яких формується ринок. Товарні межі ринку - це група товарів, що задовольняють певну потребу споживача.

Часові межі ринку визначаються шляхом ретроспективного і перспективного аналізів ринку, в ході яких виявляється стан, існуюче на момент проведення дослідження, і аналізується вплив, який нададуть підконтрольні дії на цей стан

Більш детально слід зупинитися на визначенні географічних меж ринку тому, що даний критерій є ключовим для локального ринку. При визначенні вищевказаних меж беруться до уваги такі фактори:

–фізичні та технічні характеристики товару, у тому числі його термін придатності і реалізації, а також пристосованість товару до кліматичних умов регіону та транспортування;

–можливість налагодження технологічних зв'язків між виробниками і споживачами товару, у тому числі можливість і доцільність налагодження на даній території (в регіоні) сервісного (технологічного, гарантійного, абонентського) обслуговування товару;

–рівень дистриб'юторських витрат з доставки товару в регіон, його реалізації і ступінь їх впливу на ціну товару;

–рівень розвитку торговельної інфраструктури в даному регіоні, необхідної для просування товару, в тому числі: оптових торгових баз, роздрібних торговельних мереж, складських приміщень, вантажно-розвантажувальних комплексів, причалів, холодильників і т.д.;

– специфічні особливості законодавчої бази або особливі нормативні обмеження, що діють на даній території в частині даного товару (наприклад, санітарні норми або екологічні вимоги) - підвищені мита, особливі додаткові вимоги до товару або, наприклад, до упаковки;

– наявність сильних протекціоністських бар'єрів (нормативних актів), що перешкоджають проникненню товарів на даний ринок (регіональний або державний);

– регулювання ринку (регулювання рентабельності, товарні інтервенції, пільги та ін.);

– рівень технічних, фінансових та адміністративних бар'єрів (обмежень) у частині просування товарів з інших регіонів, країн на даний територіальний ринок (місцевих мит, торгових надбавок, ліцензування, квотування та ін.);

– наявність сильних домінуючих (монопольних) конкуруючих структур в регіоні, здатних створити потужні штучні бар'єри на шляху просування товарів на дану територію, регіон у вигляді антиреклами, відмови торгових мереж в реалізації або складських структур в зберіганні.

Миколай Гриценко вважає, що в цілому, локальні ринки являють собою ринки, де виробнича, розподільча сфери та сфера обміну та споживання обмежені адміністративними кордонами і є гарантом економічного зростання і підтримки економічної незалежності регіону [4]. Але ми не згодні з цим визначенням. Локальні ринки можуть бути обмежені не лише адміністративними кордонами, а ще й економічними або технологічними. Пов'язано це з тим, що не всі локальні ринки встановлюються інституційно, багато з них працюють в регіонах в межах вільної конкуренції.

На рівні локальних ринків здійснюється не тільки рух товару, що припускає одночасний рух капіталу, який обслуговує процес регіонального відтворення, а також забезпечується рух не тільки капіталу в товарній формі, а й наприклад, грошового капіталу, обслуговуючого товарообмін через локальні ринки, які, в свою чергу, здійснюють забезпечення основним і оборотним капіталом сфери виробництва та обігу в регіоні, а також всі сфери економіки регіону трудовими ресурсами та обмін економічною інформацією. Відсутність єдиного процесу організації взаємодії локальних ринків призводить до багатьох негативних наслідків, пов'язаних з відтворенням ресурсів у регіоні. Таким чином, ефективна взаємодія локальних ринків - це необхідний елемент економіки з ринковим механізмом відтворювального процесу.

Основний матеріал. На основі проведеного нами аналізу, можна запропонувати наступне визначення категорії «локальний ринок» - це такий ринок, який має чітке географічне обмеження, має свої особливості, які характерні лише для цієї місцевості та є її невід'ємною частиною. Локальні ринки є невід'ємною частиною національного ринку і зазвичай підкоряються законам тієї країни, на території якої знаходяться. Вони також є невід'ємною частиною будь-якого населеного пункту.

Локальні ринки підпорядковані глобальній системі, проте мають ряд своїх особливих критеріїв, характерних тільки для даної місцевості. Локальні ринки знаходяться у взаємозв'язку з навколишнім середовищем, яка безперервно формує попит на певні товари та послуги, що мають свої особливості.

У локальних ринках можна виділити кілька основних критеріїв: по-перше це певні територіальні межі ринку, по-друге - особливості тієї території, на якій він розташовується, по-третє - всі локальні ринки підпорядковані глобальній системі - національною чи світового ринку - залежно від виду виробництва, по-четверте - існує взаємодія з іншими локальними ринками.

У деяких ситуаціях можна спостерігати кілька сегментів локального ринку, які, об'єднавшись дають ефект синергії. Прикладом такого ефекту може служити об'єднання двох компаній. Так одна займається електрозабезпеченням будинків, а друга - електрозабезпеченням транспорту. При аналізі ситуації, керівники компаній прийшли до висновку, що запитаний електротранспорт від вже існуючої електромережі, буде економити як матеріали на прокладання електричної мережі електротранспорту по всьому місту, так і людські ресурси, що витрачаються на обслуговування прокладених мереж. Результатом стане економічно працююча транспортна структура міста.

Більшість локальних ринків є більш динамічними, ніж національний і світовий ринок. Причина проста - в той час як однієї з цілей світових компаній є всебічна диверсифікація, локальні ринки орієнтовані на меншу кількість споживачів, внаслідок чого набагато простіше змінити певні характеристики товару або послуги для конкретного клієнта.

Слід зазначити, що без раціонально працюючих локальних ринків неможливе продуктивне функціонування національної економіки, що призведе до зниження рівня комфорту життя громадян.

Дослідивши існуючу літературу на тему локальних ринків ми з'ясували, що сьогодні не існує чіткої класифікації локальних ринків, без якої неможливо докладний їх дослідження. Ми пропонуємо таку класифікацію.

1. За видами товарів:
 - споживчі товари;
 - послуги ЖКГ (необхідні для життєдіяльності людини послуги - водозабезпечення, енергозабезпечення, обслуговування будинків та ін.);
 - поштові послуги;
 - послуги зв'язку.
 2. По встановленню меж:
 - адміністративні;
 - технологічні;
 - економічні.
 3. За способом утворення:
 - інституційні;
 - природні;
 - штучні;
 - ринкові.
 4. За рівнем конкуренції:
 - монополія;
 - олігополія;
 - поліполія.
 5. За кількістю споживачів:
 - області;
 - населені пункти;
 - райони міста;
 - будинку.
 6. За способом регулювання:
 - ринковий;
 - адміністративний;
 - інституційний.
- Ринки також діляться за видами послуг, що надають. На цьому розподілі слід зупинитися більш детально:
1. ринки ЖКГ:
 - житлово-комунальні сервіси;
 - ОСББ;
 - керуючі компанії;
 2. ринки праці:
 - центри зайнятості;
 - крьюінгові компанії;

- приватні компанії з пошуку роботи;
- 3. ринки транспортних послуг:
 - внутрішньо-міські перевезення (електротранспорт, метро, автобуси);
 - приміський транспорт (електрички, автобуси)
 - зовнішньо-міські перевезення (автобуси, поїзди)
- 4. ринки побутових послуг:
 - пральні;
 - ремонтні майстерні;
 - салони;
 - перукарні;
 - будівельні компанії та ін.
- 5. ринки медичних послуг:
 - лікарні;
 - поліклініки;
 - аптеки;
- 6. ринки телекомунікаційних послуг:
 - кабельне ТБ;
 - мовлення місцевих радіоканалів та телеканалів;
 - послуги інтернет-провайдерів;
 - міська преса;
- 7. ринки адміністративних послуг:
 - єдині вікна видачі довідок;
 - БТІ;
 - міграційні центри приймання громадян;
- 8. ринки торгівельних послуг:
 - місцеві торгівельні мережі;
 - місцеві ринки;
 - магазини крокової доступності;
- 9. ринки соціальних послуг:
 - послуги дитячих садочків;
 - будинки престарілих;
 - спортивні секції;
 - школи;
- 10. ринки юридичних послуг:
 - адвокатські контори;
 - нотаріальні контори;
- 11. ринки послуг HOREKA:

- готелі;
- ресторани;
- кафе;
- 12. ринки розважальних послуг:
 - парки;
 - кінотеатри;
 - театри;
 - клуби та ін.
- 13. ринки послуг освіти:
 - приватні школи;
 - освітні курси;
 - школи водіння;
 - ВНЗ.

На жаль, побудові раціональної економічної політики локальних ринків в наші дні заважає безліч чинників. Відсутність продуманої законодавчої бази та недосконалість податкового кодексу перешкоджає сприятливому функціональному розвитку малого бізнесу і приватного підприємництва. Монополізація окремих сегментів локальних ринків не сприяє раціональному розвитку великих підприємств в умовах ринкової економіки. Використання тендерного законодавства керівниками підприємств-споживачів у своїх цілях і недосконалість юридичної бази створює умови, які перешкоджають входженню нових компаній на ринок. Відсутність інвестування перспективних бізнес-планів призводить до практично повної відсутності нових підприємств. На даний момент, на нашу думку, на локальних ринках в Україні ми можемо спостерігати монополістичну стагнацію.

Даному явищу сприяла значна кількість факторів, що впливають на українську економіку в цілому. Насамперед, згубний стан економіки нашої країни викликаний політичними причинами. Після подій кінця 2013-2014 рр. інвестиційна привабливість регіонів і країни в цілому вкрай знизилася. У порівнянні з початком 2014, до 2015 р девальвація гривні склала більше 200%, інфляція в окремих сегментах ринку досягає 150%, у той час як підвищення мінімальної заробітної плати було заморожено [2]. Багато людей залишилися без роботи тому підприємства опинилися на межі банкрутства.

Як ми вже зазначали, однією з основних проблем локальних ринків є монополія. Найчастіше така ситуація складається в такому сегменті локального ринку, як житлово-комунальне господарство. При цьому слід зазначити, що якщо в таких галузях локальних ринків як, наприклад,

енергозабезпечення, водозабезпечення і т.д. природної монополії уникнути практично неможливо, то в таких галузях, як вивіз сміття, обслуговування ліфтів житлових будинків та ліфтових конструкцій, утримання будинків та прибудинкових територій ця монополія є штучною. У більшості випадків причиною штучної монополії стає той факт, що на чолі деяких компаній стоять впливові політики.

В якості ще однієї причини штучної монополії можна виділити інформаційну блокаду. Як відомо, без професійно-складеної маркетингової компанії успішний вхід на ринок для нового підприємства практично неможливий. Причиною відсутності сприятливих умов для входу на ринок нових підприємств також може бути те, що компанії, які вже зайняли свої ніші на локальному ринку підприємства можуть мати деякі зв'язки як у засобах масової інформації, так і в органах місцевого самоврядування. Використовуючи свої зв'язки можна легко обмежити доступну інформацію про нове підприємство, яка намагається увійти на ринок, або спотворити її, що призводить до відсутності бажання скористатися її послугами у споживачів. Іншою стороною інформаційної блокади може бути те, що інформація про проведення тендеру може блокуватися і вибірково доводитися тільки до «потрібних» виконавців. Нинішнє тендерне законодавство дозволяє професійному юристові при проведенні тендеру поставити такі умови, щоб виграла потрібна фірма. Звичайно, і в тому, і в іншому випадку, результатом є відсутність чесної конкуренції при виборі виконавця.

Ще однією з найсерйозніших проблем локальних ринків є відсутність інвестування, як з боку держави, так і з боку різного роду інвесторів. Причиною цього може бути побоювання з приводу подальшої долі регіонів нашої країни. Вивчивши проведену політику і нинішню ситуацію на сході країни, хвилювання, що посилюються, на заході та півдні, будь-який ризик-менеджер прийде до невтішного висновку - вкладати гроші в підприємства, провідні основну діяльність на території України, вкрай небезпечно.

Відсутність інвестування призводить до необхідності скорочення штату підприємств, скорочення розмірів і числа премій, надбавок і т.п. Звільнення працівників підприємств через скорочення штату або повного банкрутства призводить до збільшення рівня безробіття в країні. Далі можна спостерігати такий причинно-наслідковий ланцюжок: чим вище рівень безробіття - тим менше зарплати можна пропонувати населенню і тим менше платіжна спроможність; чим менше платіжна спроможність населення - тим менше попит на певні види товарів; якщо попит не покриває пропозицію - підприємство буде змушене зменшити

виробництво, що, в свою чергу, призведе до скорочення підприємств і збільшення рівня безробіття. Розірвати даний ланцюг можна тільки відкриттям нових підприємств, зменшенням рівня безробіття і рефінансування «вмираючих» підприємств.

Висновки. Проведений нами аналіз ситуації на локальних ринках регіонів країни показав, що вона вимагає втручання, як на державному, так і на місцевому рівні управління. На наш погляд, найбільш доцільним, на даний момент, виходом зі сформованої ситуації є перегляд законодавчої бази та внесення коригувань, які в подальшому дозволять уникнути виникнення монополії на локальних ринках. Відсутність монополізації сегментів локальних ринків призведе до підвищення рівня конкуренції, затребуваності людських ресурсів і підвищення заробітних плат на успішних підприємствах. Підвищення рівня життя населення призведе до збільшення попиту, який потрібно буде покрити пропозицією, для чого потрібно буде розширити штат робітників і зайняти новоутворені місця безробітними громадянами.

Створення сприятливих умов для залучення інвестицій дозволить приватним підприємцям і власникам малого бізнесу розвиватися і займати нові ніші в сегментах локальних ринків. Інвестиції також дозволять функціонально розвиватися вже усталеним підприємствам середнього та великого бізнесів, що буде сприятливо позначатися на національній економіці.

Перегляд тендерного законодавства дозволить уникнути випадків, при яких умови торгів пишуться для конкретного підприємства, а не для найбільш раціонального вибору постачальника товарів або послуг.

Викоринити найголовнішу проблему - упередженість і корумпованість чиновників є пріоритетним завданням протягом вже багатьох років. Однак великих змін за ці роки не відбулося. Для того, щоб істотно просунутися у вирішенні даної проблеми - потрібно, насамперед, аналізувати іноземний досвід у цій сфері. Проведення управлінських реформ, на нашу думку, дозволить, якщо не позбутися проблеми, то хоча б спростити роль місцевих чиновників у формуванні локальних ринків, і, як наслідок, національного бюджету.

Література

1. Лысюк В.М. Воспроизводственная функция товарных рынков [Текст] / Лысюк В. М.; Нац. акад. наук Украины, Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. – Одесса : Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед., 2011. – 224 с.

2. Офіційний сайт міністерства статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
3. Белявцев, М.І. Інфраструктура товарного ринку [Текст] / Белявцев М.І., Шестопалова Л.В.; Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 416 с.
4. Гриценко Н., Локальные рынки решают стратегические задачи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sever.lg.ua/2015-01-15-nikolai-gritsenko-lokalnye-rynki-reshayut-strategicheskie-zadachi>

Abstract

Serov O.O.

Analysis of local markets and its' problems during economic crisis in Ukraine.

The essence of the existence and functioning of local markets as a major factor in the development of the national economy is considered. The essence of the diversity of forms and types of present local markets is known. The necessity of reforming of the existing legislation with the aim of improving national economy is explained.